

Przed powstaniem archiwów państwowych

7 lutego tego roku obchodzimy 100-lecie powstania archiwów państwowych w Polsce. 7 lutego 1919 r. Naczelnik Państwa Józef Piłsudski podpisał dekret o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwaliami. Dokument określił misję państwowej służby archiwalnej, jako trwałe zachowanie świadectw dziejów narodu polskiego i zapewnienie do nich powszechnego dostępu. Na mocy dekretu status archiwów państwowych zyskało 5 archiwów centralnych z siedzibami w Warszawie: Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Akt Dawnych, Archiwum Skarbowe, Archiwum Oświecenia i Archiwum Wojskowe (przekształcone w 1930 r. w Archiwum Akt Nowych). Archiwa państwowe powstały także w Lublinie, Piotrkowie, Płocku i we Lwowie. W roku 1939 państwową sieć archiwalną tworzyło już 18 placówek.

Archiwum Państwowe w Przemyślu powstało na bazie funkcjonującego od 1874 r. przemyskiego Archiwum Miejskiego. Uległo ono upaństwowieniu na podstawie Zarządzenia Nr 91 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 VI 1951 r. Wówczas w zasobie utworzonego archiwum państwowego znalazły się również zbiory Archiwum Towarzystwa Przyjaciół Nauk, utworzonego w 1911 roku.

Badacze dziejów kancelarii i archiwum miejskiego przemyskiego twierdzą, iż pierwsza wzmianka o *archivum civile*, a więc zorganizowanej komórce mającej na celu przechowywanie akt i ksiąg miejskich, pochodzi z 1635 r. Pomieszczenie to znajdowało się na ratuszu, dlatego też pisano o archiwum ratuszowym często zamiennie – używając terminu skarbiec (*archivo seu aerario*). Najstarszy zachowany inwentarz ksiąg znajdujących się w archiwum miasta powstał około r. 1586 i wymienia on księgi obejmujące spisy z lat 1526-1586 (obecnie w zespole nr 129 Akta miasta Przemyśla, sygn. 618). Wśród akt z okresu staropolskiego, dotyczących dziejów archiwum miasta zachowały się także: spis ksiąg miejskich z marca 1664 roku; XVIII-wieczne lustracje archiwum – skarbcza, w którym przechowywano również m.in. hakownice, miecze, kule żelazne, cepy; protest rajcy Wincentego Pajęckiego przeciwko Rywakowskiemu, cechmistrzowi kowalskiemu o zniesławienie podczas rozprawy przed sądem wójtowskim (Rywakowski wówczas powiedział: *Poddańczuku, chłopcze, papiery wykradłeś ze skarbu i postrzygłeś je!*).

7 lutego tego na Zamku Królewskim w Warszawie odbędzie się uroczystość uczczenia 100. rocznicy utworzenia archiwów państwowych. Obchody 100. rocznicy utworzenia archiwów państwowych zostały objęte Patronatem Narodowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości, a także Patronatem Honorowym Wiceprezesa Rady Ministrów, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. dr. hab. Piotra Glińskiego. Z okazji stulecia ukazania się dekretu, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych i archiwa państwowe przygotowały na 2019 r. program wydarzeń adresowanych do osób, które zawodowo zajmują się archiwistyką, a także hobbistycznie gromadzą dokumenty, badają historię Polski, dzieje rodzin i miejscowości, do środowisk naukowych oraz dla osób, które do archiwów będą mogły trafić po raz pierwszy.
